

شیر سنگی در بختیاری

یکی از آیین‌های موجود در فرهنگ عشایر بختیاری برپا داشتن شیر سنگی (برد شیر) بر مزار چهره‌های ماندگار، سرشناس، کلانتر، بزرگ و بنام ایل است.

«شیرسنگی» را بر آرامگاه پیران، جوانان و نوجوانان قابل و شایسته ایل قرار می‌دهند. «بردشیر» (شیر سنگی) نماد شجاعت، دلاوری، میدان‌داری و صفات و ویژگی‌های برجسته‌ای چون هنرمندی در شکار و تیراندازی و جنگ و سوارکاری و ... فردی است که بر مزار او شیر سنگی نصب کرده‌اند. امروز در گوشه و کنار زاگرس بر مزار جوانان و پیران صاحب نام و دلیر که جان خود را در میدان‌های شهامت فدا کرده و یا عمری را در نیک‌نامی و خدمت گذرانده‌اند قامت‌های استوار شیرانی را می‌بینیم که تندیس و یادمان درگذشته است.

شیرهای سنگی در ادوار مختلف در بختیاری وجود داشته است و این نیز برخاسته از روحیه دلاوری و شجاعت این ایل و مقاومت در برابر بیگانگان و تجاوزگران به محدوده‌ی جغرافیایی آنان می‌باشد. از دوره‌های افشاریه و زندیه تا کنون شیرهای سنگی را در مناطق بختیاری نشین می‌بینیم. وجود شیرهای سنگی در شکل و اندازه‌های گونه‌گون و با هیبت‌های متفاوت در دوره‌های گذشته بیانگر اوضاع سیاسی و اجتماعی زمان نیز می‌باشد. اندازه‌ی شیرها در دوره‌هایی که اقتدار و عظمت و روح دشمن‌سنیزی بر ایران حاکم بود بزرگتر و با هیبت‌تر است. وجود شیر سنگی در ادبیات و فرهنگ ایرانی ریشه دیرین اعتقادی دارد: استاد شادروان دکتر بهرام فره‌وشی می‌نویسد: «در بسیاری از شهرها و روستاها شیرهای سنگی وجود دارد که در زمان‌های کهن نمادی از نیروی آناهیتا فرشته باروری و آب بوده‌اند و در پرستشگاه‌های ناهید عموماً چند شیر نگاهداری می‌شد.»

- ربودن تاج و تخت از چنگ شیران شرزه به وسیله بهرام گور
- در هفت خوان رستم و اسفندیار
- شیر در خوان اول رستم، تشبیه پهلوانان به شیر

و ... تشبیه پهلوانان به شیر و جنگاورهای آنها، قدرت و ابهت آن در پرچم دلاوران، در نبرد پهلوانان در هفت خوان نیز از جایگاه شیر در فرهنگ ملی و دینی ما نشان‌ها دارد. بهره‌مندی از شیر در مثل‌ها داستان‌های عامیانه و لقب «سلطان جنگل» و شواهد بسیار دیگر ما را به اهمیت و پایگاه ادبی و عرفی «شیر» رهنمون می‌نماید.

گاهی روی شیر سنگی نام فرد، تاریخ تولد، تاریخ فوت، نام پدر و ایل و طایفه او را می‌نویسند و یا بر روی پهلوها و روی آن تصاویر تفنگ، شمشیر، اسب، دوربین، حک می‌کنند. گاهی نیز به علت سرشناس بودن افراد هیچ‌گونه نوشته‌ای بر روی شیر سنگی نیست. عموماً روی بردشیر جوانان نمادهای جنگاوری و سلاح شکار و ... کنده کاری می‌شود. البته برای پسرچه‌هایی که در سن نوجوانی فوت شده‌اند نیز شیرهای سنگی با اندازه‌های کوچک نیم متری و یا کمی بیشتر ساخته‌اند.

علاوه بر بختیاری‌ها شیرهای سنگی را در مزارگاه‌ها و آرامگاه‌های لرستان، خوزستان، کردستان و ... نیز می‌توان دید که از پیوستگی‌های فرهنگی ایلات لر، کرد و بختیاری و ... سخن دارد. نماد شیر در ایل بختیاری و اقوام لر ریشه در فرهنگ و تاریخ کهن ایلامی و هخامنشی و در بخش ادیان ریشه به پهلوانی و بزرگی شیر در شاهنامه و پهلوانان ایرانی دارد.

پابنده و جاوید باد وطنم
هخامنش

درفش کاویانی

<http://derafsh-kavivani.com/parsi/>